

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-67>

УДК 338.48:339.9(477+4)/201

Шепель Інеса Вадимівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6728-5579>

Inesa Shepel

Kherson State Agrarian and Economic University

**ТУРИСТИЧНИЙ ЗБІР ЯК ІНСТРУМЕНТ
РОЗВИТКУ ГРОМАД: ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ
ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД****TOURIST TAX AS A TOOL FOR
COMMUNITY DEVELOPMENT: ACCOUNTING, TAXATION,
AND INTERNATIONAL EXPERIENCE**

Анотація. В статті аналізуються особливості обліку туристичного збору, порядок нарахування та сплати, роль податкових агентів, а також механізми контролю за фактичним перебуванням гостей. Розглянуто нормативно-правові аспекти в Україні та порівняльний зарубіжний досвід, що демонструє універсальність податку як джерела місцевого фінансування і розвитку туристичних дестинацій. Особливо акцентується увага на соціальних пільгах, обліку внутрішньо переміщених осіб та нерезидентів, що сприяє прозорості та ефективності оподаткування. Крім того, досліджується вплив туристичного податку на підвищення конкурентоспроможності місцевих туристичних продуктів і стимулювання приватних інвестицій у сферу гостинності. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення механізмів обліку та контролю для підвищення прозорості надходжень та підтримки сталого розвитку громад.

Ключові слова: туристичний збір, облік туристичних надходжень, адміністрування, міжнародний досвід, розвиток територіальних громад, фіскальна прозорість.

Summary. This study provides a comprehensive analysis of the tourist tax as an effective tool for stimulating the socio-economic development of territorial communities. The theoretical and methodological foundations of accounting and taxation of the tourist levy are examined, including mechanisms for identifying taxpayers, maintaining tourist registries, accounting for privileged categories, and ensuring transparency of financial flows. An important component of the research is a comparative analysis of international practices, which allows identifying key trends in the management of tourism revenues. The experience of European Union cities, including Prague (Czech Republic), Rome (Italy), Berlin (Germany), and Paris (France), is analyzed, where the tourist tax is used not only to replenish municipal budgets but also to develop tourism infrastructure, modernize transport networks, support cultural and educational projects, and implement environmental initiatives. Special attention is paid to differentiated taxation mechanisms, which provide exemptions for certain categories of individuals, including pensioners, military personnel, children, and people with disabilities, thereby regulating tourist flows and ensuring social equity. The study highlights current challenges in accounting for the tourist tax in Ukraine, including the absence of a unified electronic system for registration and control of tax payments, which complicates the planning of local budget revenues. Based on the analyzed international experience, recommendations are proposed for improving accounting procedures, implementing electronic platforms for automation of collection and reporting, and organizing informational and educational campaigns among tourists. The results confirm that optimizing the tourist tax system ensures sustainable economic growth of communities, enhances regional attractiveness, preserves cultural heritage, and promotes responsible tourism practices. The practical significance of the study lies in the potential use of its findings by local government authorities, tourism enterprises, and researchers for the formation of effective policies in the financial support of tourism and the strategic development of communities.

Keywords: tourist tax, accounting of tourist revenues, administration, international experience, development of territorial communities, fiscal transparency

Постановка проблеми. Сучасний розвиток місцевих громад значною мірою залежить від ефективності фінансових інструментів, що забез-

печують поповнення їх бюджетів та стимулюють економічну активність у сфері туризму. Туристичний збір як місцевий податок виступає одним із

ключових механізмів формування додаткових надходжень, водночас виконуючи регуляторну функцію щодо контролю за тимчасовим розміщенням осіб. Незважаючи на його поширене застосування, в науковій і практичній площині залишається низка проблем, пов'язаних із точністю обліку туристів, визначенням платників, застосуванням пільг, а також контролем за своєчасним нарахуванням і сплатою збору. Крім того, недостатньо досліджено порівняльні аспекти оподаткування туристичного збору в інших країнах, що ускладнює імплементацію ефективних практик у національній системі. Вирішення цих проблем є необхідним для підвищення прозорості фінансових потоків, забезпечення соціальної справедливості та стимулювання сталого розвитку туристичних і рекреаційних ресурсів громад. Незважаючи на поширене використання туристичного збору як джерела фінансування місцевих громад, залишаються невирішеними питання ефективного обліку туристичних надходжень, складання внутрішньої звітності, прозорого адміністрування податку та адаптації міжнародного досвіду до умов розвитку територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В останні роки науковці та практики все активніше досліджують туристичний збір як інструмент місцевого оподаткування, його вплив на розвиток територіальних громад та особливості правового регулювання. Татаренко О.Ю. розглядає нормативно правову природу збору, акцентуючи увагу на необхідності уточнення понять, що характеризують його сутність, та узгодження законодавчих норм із конституційними засадами гарантування прав власності для ефективного застосування даного платежу у місцевих бюджетах [1]. Письменний В. висвітлює практичні колізії застосування туристичного збору, зокрема питання адміністрування та оподаткування тимчасового розміщення осіб, надання послуг без державної реєстрації як підприємницької діяльності та відповідні правові наслідки та пропонує рекомендації щодо вдосконалення законодавства в цій сфері [2, с. 47]. У науковій праці Недоступа К.К. та Гресь Н.Л. здійснено комплексний аналіз туристичного збору як складової місцевих податкових платежів в умовах бюджетної децентралізації та посилення ролі місцевого самоврядування у формуванні власних доходів. У роботі детально проаналізовано нормативно правові основи справляння збору, зокрема розмежування повноважень щодо встановлення ставок і платників, а також визначено практичні аспекти облікової та звітної дисципліни для податкових агентів [3, с. 126]. Діденко А. проаналізувала систему оподаткування туристичного бізнесу в Україні та напрями її удосконалення [4]. У дослідженні Скибенка С. розкривається значення туристичного збору як інструменту фінансування регіонів, проте зали-

шається недостатньо висвітленим питання ефективності його використання та впливу на розвиток місцевих громад [5, с. 316].

Метою статті є комплексне дослідження туристичного податку як інструменту фінансового забезпечення розвитку місцевих громад, що передбачає аналіз механізмів обліку туристів, порядку нарахування та сплати збору, функцій податкових агентів і контролю за фактичним перебуванням гостей. Крім того, метою є порівняльний аналіз практики застосування туристичного збору у зарубіжних країнах з метою виявлення ефективних моделей його використання для стимулювання туристичної активності, підвищення прозорості бюджетних надходжень і розвитку туристичної інфраструктури на локальному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Туристичний збір виступає ефективним інструментом фінансового забезпечення розвитку місцевих громад, оскільки формує додаткові надходження до бюджетів і стимулює розвиток туристичної інфраструктури. У сучасних умовах трансформації економічної системи України під впливом повномасштабної збройної агресії Російської Федерації туристична галузь виступає важливою складовою регіонального розвитку та джерелом формування місцевих бюджетів. Дослідження тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань культури, спорту та туризму свідчить про постійне зростання доходів від туристичного збору у 2024 р., що є ознакою відновлення активності туристичного попиту після значного спаду у період найінтенсивніших військових дій. Аналіз офіційних статистичних даних показує, що сукупні надходження туристичного збору до місцевих бюджетів у 2024 р. склали приблизно 273 млн гривень, що майже на 23% більше, ніж у 2023 р. (222,6 млн грн). Враховуючи показники 2022 р. (178,9 млн грн), можна виявити позитивну тенденцію до нарощування фіскальних результатів цієї категорії доходів. Важливо відзначити територіальні відмінності у формуванні туристичного збору: значну питому вагу продемонстрували адміністративно-територіальні одиниці з розвиненою туристичною інфраструктурою та історико-культурними ресурсами. До регіонів-лідерів належать: місто Київ – 49,182 млн грн; Львівська область – 47,108 млн грн; Івано-Франківська область – 33,099 млн грн; Черкаська область – 23,532 млн грн; Закарпатська область – 23,093 млн грн; Дніпропетровська область – 15,960 млн грн. Перераховані дані свідчать про просторову концентрацію туристичного попиту у великих і традиційно туристично привабливих регіонах, де формується значна частина загального обсягу туристичного збору [6].

Згідно з нормативно-правовою регламентацією, ставка туристичного збору встановлюється відповідними місцевими радами та не може пере-

вищувати 0,5% розміру мінімальної заробітної плати для внутрішніх туристів та 5% – для іноземних громадян за одну добу тимчасового проживання [7]. Встановлення ставки є предметом дискреційних рішень громад, що дозволяє адаптувати фінансову політику до місцевих економічних умов. Окремою складовою оцінки ефективності туристичної діяльності є податкові надходження від суб'єктів туристичного ринку. За даними аналізу, у 2024 р. представники галузі сплатили до бюджетів майже 3 млрд грн податків, що значно перевищує показник попереднього року (2,049 млрд грн) і наближається до рівня передвоєнного 2021 р. (2,232 млрд грн).

Структурно найбільшу частку податкових надходжень забезпечили готельно-ресторанні комплекси, які перерахували понад 1,954 млрд грн, тоді як туристичні оператори сприяли надходженням у сумі 304,7 млн грн. Зростання частки податків від готельного бізнесу вказує на активізацію внутрішнього та міжнародного потоку туристів, які користуються послугами тимчасового проживання. Загалом, комплексна оцінка 2024 р. демонструє, що попри військові виклики та обмеження, туризм в Україні продовжує відновлюватися як економічно значущий сектор, сприяючи збільшенню фіскальних надходжень до бюджетів

різних рівнів та забезпечуючи додаткові джерела ресурсів для розвитку місцевої інфраструктури.

У лютому інформаційному повідомленні пресслужби Державної податкової служби України проаналізовано динаміку надходжень туристичного збору за січень 2026 року. За офіційними даними, обсяги коштів, що надійшли до місцевих бюджетів у вигляді туристичного збору, склали 28,4 мільйона гривень, що на 14,3% перевищує аналогічний показник попереднього року. Така позитивна динаміка індикує зростання економічної активності в туристичному секторі та збільшення мобільності населення в Україні [8]. Структурний розподіл збору за регіонами свідчить про домінування кількох територій щодо формування доходів від туристичної діяльності. Зокрема, найбільші абсолютні суми надходжень були зафіксовані у Львівській області, Івано-Франківській області, місті Києві та Закарпатській області, що може бути індикатором високого рівня привабливості цих регіонів як туристичних дестинацій. В табл. 1 нами згруповано інформацію про ключові параметри туристичного збору у 2026 р.

Податковий збір на туристичні послуги сплачується за фактом тимчасового розміщення платників у закладах громадського проживання – готелях, хостелах, садибах, що дозволяє трактувати

Таблиця 1 – Ключові параметри туристичного збору в Україні у 2026 р.

Назва параметру	Характеристика
Правова природа збору	Туристичний збір – місцевий податок (місцевий збір), що стягується з фізичних осіб за тимчасове проживання в місцях розміщення на території адміністративно-територіальної одиниці, де рішенням відповідної ради встановлено збір
Платники збору	Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що тимчасово розміщуються в закладах проживання на території, де встановлений туристичний збір
Податкові агенти	Суб'єкти господарювання (юридичні особи, фізичні підприємці), що надають послуги тимчасового проживання та відповідно стягують і перераховують збір до бюджету
Об'єкт збору	Місця тимчасового проживання: готелі, кемпінги, мотелі, хостели, будинки відпочинку, квартири і житлові приміщення для короткострокового перебування
База оподаткування	Кількість днів тимчасового проживання (1 доба = 24 години від розрахункової години закладу)
Ставки збору	До 0,5 % мінімальної заробітної плати на одну добу – для внутрішнього туризму (до 43,24 грн. у 2026 році). До 5 % мінімальної заробітної плати на одну добу – для в'їзного туризму (до 432,35 грн.. у 2026 році.)
Визначення туризму	Внутрішній туризм – переміщення громадян та/або осіб, що постійно проживають в Україні. В'їзний туризм – прибуття та переміщення осіб, що не є постійними мешканцями України
Строки сплати (турист)	Сплата здійснюється авансовим внеском перед розміщенням у податкового агента відповідно до ставок, встановлених місцевою радою.
Строки сплати (податковий агент)	Щоквартально протягом 10 днів після граничного строку подання декларації. Авансові внески – до 30 числа кожного місяця (включно)
Відповідальність за несплату	Особи – штраф 50 нмдг (850 грн). Податкові агенти – штраф 100 нмдг (1700 грн). Повторне – 200 нмдг (3400 грн)

Джерело: складено автором з використанням [7]

зростання надходжень як непрямий маркер розширення попиту на послуги тимчасового проживання. Важливо зазначити, що законодавство встановлює певні категорії осіб, які звільнені від обов'язку сплати цього збору (наприклад, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та ветерани війни). Такий підхід спрямований на підтримку соціально вразливих груп населення та забезпечення рівного доступу до туристичних послуг.

У науковому контексті зростання надходжень туристичного збору може розглядатися як один із показників регіонального економічного розвитку й ефективності місцевого управління у сфері туризму. Аналіз таких даних дозволяє оцінити тенденції мобільності населення, зміни структури внутрішнього туризму, а також вплив державної податкової політики на фінансові показники місцевих бюджетів. Якщо фізична особа – підприємець здійснює господарську діяльність, пов'язану з наданням послуг розміщення у гостьових кімнатах, номерах підвищеної комфортності або

в окремих ізольованих приміщеннях (зокрема мебльованих кімнатах із кухонним обладнанням чи повністю укомплектованими кухнями), що призначені переважно для короткострокового перебування гостей, така особа набуває статусу податкового агента щодо туристичного збору.

У межах зазначеної діяльності підприємець зобов'язаний здійснювати нарахування, утримання та перерахування туристичного збору до відповідного бюджету під час надання послуг тимчасового проживання (ночівлі). Обов'язково, місцеві ради приймають рішення про всі місцеві податки та збори (у т. ч. турзбору), а також встановлення податкових пільг за ними, – до 15 липня року, який передусе бюджетному періоду. Нижче подано систематизовану інформацію щодо категорій осіб, які звільняються від сплати туристичного збору відповідно до норм Податкового кодексу України (зокрема пп. 268.2.2, пп. 14.1.213, пп. 14.1.263, пп. 268.5.1 ПКУ), у табл. 2 з визначенням нормативної підстави та документального підтвердження.

Таблиця 2 – Документування пільгових категорій щодо сплати туристичного збору

№	Категорія пільговиків	Нормативний документ (підстава)	Документальне підтвердження податковому агенту
1	Особи, які постійно проживають (у т. ч. за договором найму/оренди) у населеному пункті, де встановлено туристичний збір	пп. 268.2.2 ПКУ	Паспорт із реєстрацією місця проживання або договір оренди житла
2	Особи, які прибули у відрядження та тимчасово розміщуються у житлі, що належить фізичним особам	пп. 268.2.2 ПКУ, пп. 14.1.213 ПКУ	Наказ (розпорядження) про відрядження, службове посвідчення, інші підтвердні документи
3	Особи з інвалідністю; діти з інвалідністю; одна супроводжуюча особа особи з інвалідністю І групи або дитини з інвалідністю	пп. 268.2.2 ПКУ	Посвідчення особи з інвалідністю, довідка МСЕК, документ супроводжуючої особи
4	Ветерани війни	пп. 268.2.2 ПКУ	Посвідчення ветерана війни (учасника бойових дій тощо)
5	Учасники ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС	пп. 268.2.2 ПКУ	Посвідчення учасника ліквідації аварії на ЧАЕС
6	Особи, які прибули за путівками (курсівками) на лікування, оздоровлення або реабілітацію до закладів, що мають ліцензію та акредитацію	пп. 268.2.2 ПКУ	Путівка або курсівка (оригінал або копія), документи закладу про ліцензію
7	Особи, які прибули за путівками (курсівками) на лікування, оздоровлення або реабілітацію до закладів, що мають ліцензію та акредитацію	пп. 268.2.2 ПКУ	Путівка або курсівка (оригінал або копія), документи закладу про ліцензію
8	Діти віком до 18 років	пп. 268.2.2 ПКУ	Свідоцтво про народження або паспорт
9	Дитячі лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі та санаторно-курортні заклади	пп. 268.2.2 ПКУ	Статутні документи закладу, ліцензія на медичну практику
10	Члени сім'ї фізичної особи першого та другого ступеня споріднення (у т. ч. нерезиденти), які проживають у житлі такої фізособи	пп. 268.2.2 ПКУ, пп. 14.1.263 ПКУ	Документи, що підтверджують родинні зв'язки (свідоцтва про народження, шлюб тощо)
11	Внутрішньо переміщені особи (ВПО), які тимчасово проживають за адресою, зазначеною в довідці ВПО	пп. 268.2.2 ПКУ; Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»	Довідка про взяття на облік ВПО із зазначенням адреси фактичного проживання

Джерело: складено автором з використанням [7, 9]

Звертаємо увагу, що звільнення від сплати туристичного збору поширюється виключно на працівників-резидентів України, які направляються у службове відрядження та відповідають визначенню, наведеному у пп. «в» пп. 14.1.213 Податкового кодексу України. Отже, іноземні громадяни або інші нерезиденти, які прибувають на територію України з робочою метою, не належать до зазначеної пільгової категорії та зобов'язані сплачувати туристичний збір на загальних підставах.

Факт перебування особи у службовому відрядженні підтверджується належним розпорядчим документом роботодавця – наказом (розпорядженням) керівника підприємства або уповноваженої ним особи. У такому документі обов'язково зазначаються: мета та завдання службової поїздки (за наявності конкретизованих доручень), пункт призначення (населений пункт і, за потреби, найменування установи чи організації, до якої відряджається працівник), строк відрядження із фіксацією дат вибуття та повернення, а також джерела фінансування витрат, пов'язаних із поїздкою. Додатково можуть визначатися умови використання коштів, вид транспорту, обмеження щодо витрат або інші організаційні аспекти, що затверджуються після погодження кошторису.

У випадках, коли службове відрядження здійснюється на підставі офіційного запрошення приймаючої сторони, до пакета підтвердних документів додається копія відповідного запрошення, а також програма заходів (за її наявності). Належне документальне оформлення має принципове значення для застосування податкової пільги, оскільки саме воно є підставою для невключення такої особи до переліку платників туристичного збору.

З науково-правової точки зору зазначене регулювання відображає диференційований підхід законодавця до визначення податкового статусу платника залежно від його резидентності та характеру перебування на певній території. Такий механізм забезпечує баланс між фіскальною функцією місцевих податків і принципом обґрунтованості податкового обов'язку.

В кожному готелі потрібно вести Журнал реєстрації осіб, що тимчасово проживають у закладах розміщення, це є обов'язковим документом внутрішнього обліку, що забезпечує контроль за правильністю нарахування та сплати туристичного збору. Ведення журналу здійснюється з метою систематизації інформації про осіб, які користуються послугами тимчасового проживання, та дозволяє податковим агентам оперативно підтвердити фактичне перебування гостей у відповідності до вимог законодавства.

Записи в журналі виконуються послідовно і без пропусків, у хронологічному порядку, із зазначенням всіх необхідних реквізитів: прізвище, ім'я та по батькові гостя; дата народження; громадянство та резидентність; категорія пільги та

документальне підтвердження; тип розміщення; дати заселення та виселення; кількість діб; розмір туристичного збору; підпис гостя та додаткові примітки. Таке структуроване ведення інформації дозволяє чітко ідентифікувати платників податку та визначити застосування пільг для окремих категорій осіб (діти, внутрішньо переміщені особи, ветерани, відряджені працівники тощо).

Для забезпечення юридичної та податкової значущості, журнал повинен мати універсальну нумерацію сторінок та підшивку у вигляді брошури з прошивкою та опломбуванням під контролем адміністрації закладу. Брошурування гарантує незмінність записів та унеможливує їх несанкціоноване вилучення або коригування. На титульному аркуші журналу зазначаються найменування закладу розміщення, юридична адреса, відповідальна особа, період ведення журналу та контактні дані для контролю.

Журнал ведеться безпосередньо на місці надання послуг проживання і зберігається протягом строку, встановленого законодавством для податкових документів, що дозволяє використовувати його як доказову базу при перевірках податковими органами. Під час здійснення перевірок журнал слугує офіційним засобом контролю, підтверджує належне нарахування туристичного збору та застосування законодавчо визначених пільг. Таким чином, належне ведення та брошурування Журналу реєстрації осіб забезпечує: прозорість обліку тимчасових гостей; відповідність вимогам податкового та адміністративного контролю; достовірне документальне підтвердження застосування пільг; підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами місцевих громад.

Фактичні перевірки у сфері справляння туристичного збору виконують превентивну та контрольну функції. Вони спрямовані на: забезпечення повноти надходжень до місцевих бюджетів; запобігання ухиленню від нарахування та перерахування збору; встановлення достовірності обліку кількості осіб, що фактично проживають у закладах розміщення; перевірку правомірності застосування пільг.

Особливість туристичного збору полягає в тому, що його база визначається кількістю діб проживання конкретної особи. Тому виключно документальна або камеральна перевірка не завжди дозволяє встановити фактичні обставини. Саме фактична перевірка як форма податкового контролю забезпечує можливість безпосереднього встановлення реального стану речей у місці здійснення господарської діяльності. З позиції фінансового права такі перевірки сприяють реалізації принципів законності, рівності платників перед законом та невідворотності відповідальності за порушення податкового законодавства. В табл.3 наведено механізм обґрунтування фактичного перебування осіб у готелях.

Таблиця 3 – Механізми перевірки фактичного перебування осіб у готелях та обґрунтування податкових фактичних перевірок

№	Інструмент контролю	Суть перевірочних дій	Нормативна підстава	Практичне значення
1	Фактична перевірка	Проведення перевірки без попередження за місцем здійснення діяльності (готель, хостел, апартаменти)	ст. 80 ПКУ	Дозволяє встановити реальну кількість осіб, які проживають, та співставити її з даними обліку
2	Перевірка реєстраційних журналів	Аналіз журналів обліку мешканців, анкет гостей, договорів на проживання	ст. 85 ПКУ	Виявлення розбіжностей між фактичним проживанням і задекларованими показниками
3	Аналіз РРО/ПРРО	Перевірка розрахункових операцій через РРО/ПРРО, фіскальних чеків	Закон про РРО; ст. 75 ПКУ	Контроль повноти відображення доходів та нарахування туристичного збору
4	Зіставлення податкової звітності	Порівняння даних декларацій туристичного збору з обсягами наданих послуг	ст. 76 ПКУ (камеральна перевірка)	Виявлення заниження бази оподаткування
	Контрольна розрахункова операція	Проведення контрольного заселення або оплати послуг	ст. 80 ПКУ	Перевірка факту нарахування та включення туристичного збору до вартості проживання
	Отримання пояснень від посадових осіб	Витребування письмових пояснень та документів	ст. 85 ПКУ	Уточнення спірних питань щодо статусу осіб (пільговики, відряджені тощо)
	Інформаційний обмін	Отримання інформації від органів місцевого самоврядування, ДМС, інших контролюючих органів	ст. 72 ПКУ	Перевірка статусу осіб (ВПО, пільгові категорії, нерезиденти)

Джерело: складено автором з використанням [7, 10]

Одним із ключових напрямів використання туристичного збору є фінансування розвитку інженерної та соціальної інфраструктури, що безпосередньо забезпечує туристичну привабливість території. До таких заходів належать: модернізація транспортної інфраструктури (дорожнє покриття, громадський транспорт, навігація); облаштування рекреаційних зон, парків, пляжів, туристичних маршрутів; розвиток систем освітлення, відеоспостереження, безпеки; створення безбар'єрного середовища для маломобільних груп населення. Туристичний збір може використовуватися для реставрації та консервації об'єктів культурної спадщини, які є основою туристичного потенціалу громади. Фінансування спрямовується на: реставраційні роботи пам'яток архітектури; підтримку музеїв, виставкових просторів; цифровізацію культурних ресурсів; проведення культурно-мистецьких заходів. У Франції туристичний податок (taxe de séjour) активно використовується для підтримки культурної інфраструктури та збереження історичних об'єктів, зокрема у місті Париж, де частина надходжень спрямовується на утримання культурних інституцій та покращення туристичних сервісів. З огляду на концепцію сталого туризму, кошти туристичного збору доцільно спрямовувати на: охорону природних територій; утилізацію відходів та розвиток систем роздільного збору сміття; впровадження енергоефективних технологій; відновлення екосистем, що зазна-

ють рекреаційного навантаження. Показовим є досвід Італія, зокрема міста Венеція, де туристичні збори використовуються для збереження унікальної лагунної екосистеми та фінансування заходів із захисту міста від підтоплень.

Фінансування заходів із формування позитивного іміджу громади є важливою складовою конкурентоспроможності туристичного ринку. До таких заходів належать: участь у міжнародних туристичних виставках; створення інформаційно-туристичних центрів; розроблення цифрових платформ і мобільних застосунків; брендинг території. У Німеччина туристичний податок (Kurtaxe) спрямовується не лише на інфраструктурні потреби, а й на фінансування туристичних офісів та маркетингових кампаній, що забезпечують стабільний приплив відвідувачів у курортні регіони. Туристичний збір може виступати інструментом стимулювання підприємницької активності шляхом: надання грантів для розвитку локальних туристичних ініціатив; підтримки гастрономічного туризму; розвитку сільського зеленого туризму; навчання та підвищення кваліфікації кадрів у сфері гостинності. Застосування такого підходу відповідає моделям локального економічного розвитку, що широко використовуються в країнах Європейського Союзу.

Незважаючи на наявність законодавчих положень щодо туристичного збору (Закон України «Про туризм» та Податковий кодекс України),

існує низка прогалин і невизначеностей, що ускладнюють однозначну інтерпретацію правил обліку та оподаткування. До таких проблем належать: відсутність єдиної методики визначення бази оподаткування для різних категорій туристів; неоднозначне трактування об'єктів оподаткування (громадяни України, іноземці, внутрішньо переміщені особи); розбіжності у механізмах нарахування та звітування для різних видів туристичних об'єктів (готелі, хостели, приватні квартири, агротуристичні садиби). У результаті це ускладнює контроль за сплатою збору та призводить до фінансових втрат для місцевих бюджетів.

Практика показує, що велика частка суб'єктів туристичної діяльності не здійснює належного обліку або сплачують збір частково, що пов'язано з: низькою мотивацією власників приватних об'єктів розміщення звітувати про надходження; обмеженими ресурсами органів місцевого самоврядування для проведення регулярних перевірок; відсутністю інтегрованих цифрових систем обліку та контролю за туристичними потоками. У багатьох країнах Європи застосовується автоматизований збір туристичного податку через онлайн-реєстрацію гостей (наприклад, у Німеччині та Італії), що значно підвищує прозорість і зменшує втрати.

У Празі (Чехія) туристичний збір не стягується з осіб віком понад 70 років. У Римі (Італія) від сплати податку можуть бути звільнені військовослужбовці, поліцейські, туристичні гіді та водії автобусів для туристів. У Берліні навіть школярі, які приїжджають на екскурсію, зобов'язані сплачувати туристичний збір. Крім того, додатковий податок накладається на власників собак, за винятком собак-поводирів. Досить цікавою є система сплати туристичного збору у Берні (Швейцарія). Там туристичний збір складається із трьох частин: податок на проживання (Beherbergungsabgabe), курортний збір (Kurtaxe) та транспортний збір (Tourismusförderungabgabe). Вони сплачуються одночасно в готелі. За транспортний збір туристи отримують проїзний, що надає право на безкоштовний трансфер в аеропорт. [11].

Навіть при своєчасному надходженні туристичного збору виникають труднощі з ефективним використанням коштів, що обмежує їхній вплив на розвиток територій. Основні проблеми: відсутність чітко визначених напрямів фінансування та планування бюджету; нерівномірний розподіл коштів між пріоритетними напрямками (інфраструктура, культура, екологія, маркетинг); мінімальна участь громадськості у контролі за витратами.

У багатьох територіальних громадах немає спеціалізованих працівників, які б займалися систематичним обліком туристичного податку, а також відсутні стандартизовані форми звітності.

Це призводить до: помилок у підрахунку надходжень; несвоечасного формування фінансових звітів; низької оперативності інформації для планування бюджету та розвитку туристичної інфраструктури. Значна частка туристичної діяльності здійснюється поза офіційною реєстрацією, особливо в сегменті приватного розміщення та короткострокової оренди житла. Крім того, туристичний потік є сезонним, що ускладнює стабільне надходження коштів до бюджету.

Аналіз проблем обліку туристичного податку свідчить, що для підвищення ефективності цього механізму необхідно: удосконалити законодавчу базу та розробити єдину методику обліку та звітності; запровадити цифрові системи адміністрування туристичного збору з автоматизованим обліком гостей; підвищити прозорість використання коштів через участь громадськості та регулярні аудити; сприяти легалізації приватних об'єктів розміщення та боротьбі з «тіньовим туризмом»; враховувати міжнародний досвід (Італія, Іспанія, Німеччина) щодо інтегрованого контролю та ефективного перерозподілу збору на розвиток територій. Впровадження таких заходів дозволить збільшити фінансові надходження для територіальних громад, підвищити якість туристичних послуг та сприяти сталому розвитку туристичної інфраструктури в Україні.

Висновки. Аналіз напрямів використання туристичного збору свідчить про його багатофункціональний характер як інструменту фінансового забезпечення розвитку територіальних громад. Ефективність цього механізму визначається прозорістю розподілу коштів, стратегічним плануванням та орієнтацією на принципи сталого розвитку. Міжнародний досвід демонструє, що раціональне використання туристичних надходжень сприяє підвищенню якості міського середовища, збереженню культурної спадщини та зміцненню конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

Перспективними напрямками вдосконалення системи використання туристичного збору в Україні є: запровадження програмно-цільового підходу до розподілу коштів; створення спеціальних фондів розвитку туризму при органах місцевого самоврядування; впровадження цифрового моніторингу використання коштів; адаптація практик сталого туризму відповідно до європейських стандартів; посилення участі громадськості у визначенні пріоритетів фінансування. У довгостроковій перспективі туристичний збір може трансформуватися з фіскального інструменту у стратегічний механізм територіального розвитку, що забезпечуватиме економічну стійкість громад, формування позитивного міжнародного іміджу України та інтеграцію до європейського туристичного простору.

Список використаних джерел:

1. Татаренко О.Ю. Правове регулювання туристичного збору: окремі проблеми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 66. 2021. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.66.27> (дата звернення 13.02.2026).
2. Письменний В. В. Колізії у правовому забезпеченні оподаткування туристичним збором і шляхи їх розв'язання. *Економіка та право*. 2025. №. 3. С. 46–54. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/22503> (дата звернення 14.02.2026).
3. Недоступ К. К., Гресь Н. Л. Туристичний збір: обліково-економічні та правові аспекти справляння. *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 4 (89). С. 125–140. URL: https://npndfi.org.ua/docs/NP_19_04_125_uk.pdf
4. Діденко А. Система оподаткування туристичного бізнесу в Україні. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/didenko2.htm
5. Скибенко С. Роль туристичного збору у фінансуванні регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2013. № 2. С. 315–319.
6. Туристичний збір і податкові надходження від туристичної сфери зростають попри війну. URL: https://www.rada.gov.ua/documents/tskVRU/tsk_culture/news_tsk_culture/261436.html (дата звернення 17.02.2026).
7. Податковий кодекс України. *Верховна Рада України* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 14.02.2026).
8. Надходження туристичного збору зросли на 14,3%: громади отримали 28,4 млн грн. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/982185.html>
9. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України. *Верховна Рада України*. № 1706-VII від 20.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
10. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Закон України. від 06.07.1995 № 265/95-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Аналіз європейського досвіду використання туристичного збору. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28934.pdf> (дата звернення 16.02.2026).

References:

1. Tatarenko O. Iu. (2021) Pravove rehulivannia turystychnoho zboru: okremi problemy [Legal regulation of the tourist tax: selected issues]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. vol. 66. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.66.27> (in Ukrainian)
2. Pysmennyi V. V. (2025) Kolizii u pravovomu zabezpechenni opodatkuvannia turystychnym zborom i shliakhy yikh rozviazannia [Conflicts in the legal framework of tourist taxation and ways to resolve them]. *Ekonomika ta pravo*, vol. 3, pp. 46–54. Available at: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/22503> (in Ukrainian)
3. Nedostup K. K., Hres N. L. (2019) Turystychnyi zbir: oblikovo-ekonomichni ta pravovi aspekty spravliannia [Tourist tax: accounting, economic, and legal aspects of collection]. *Naukovi pratsi NDFI*, vol. 4 (89), pp. 125–140. Available at: https://npndfi.org.ua/docs/NP_19_04_125_uk.pdf (in Ukrainian)
4. Didenko A. Systema opodatkuvannia turystychnoho biznesu v Ukraini [The taxation system of the tourism business in Ukraine]. Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/didenko2.htm (in Ukrainian)
5. Skybenko S. (2013) Rol turystychnoho zboru u finansuvanni rehionu [The role of the tourist tax in regional financing] *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 2, pp. 315–319. (in Ukrainian)
6. Turystychnyi zbir i podatkovy nadkhodzhennia vid turystychnoi sfery zrostaiut popry viinu [Tourist tax and tax revenues from the tourism sector are increasing despite the war]. Available at: https://www.rada.gov.ua/documents/tskVRU/tsk_culture/news_tsk_culture/261436.html (in Ukrainian)
7. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax code of Ukraine]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (in Ukrainian)
8. Nadkhodzhennia turystychnoho zboru zrosly na 14,3%: hromady otrymaly 28,4 mln hrn. [Tourist tax revenues increased by 14.3%: communities received UAH 28.4 million] Available at: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/982185.html> (in Ukrainian)
9. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons]. *Zakon Ukrainy*. Verkhovna Rada Ukrainy. № 1706 VII vid 20.10.201. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (in Ukrainian)
10. Pro zastosuvannia reiestratoriv rozrakhunkovykh operatsii u sferi torhivli, hromadskoho kharchuvannia ta posluh [On the ue of cash register equipment in trade, public catering, and service sectors]. *Zakon Ukrainy*. vid 06.07.1995 № 265/95-VR. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text> (in Ukrainian)
11. Analiz yevropeiskoho dosvidu vykorystannia turystychnoho zboru. Informatsiina dovidka, pidhotovlena Yevropeiskym informatsiino doslidnytskym tsentrom na zapyt narodnoho deputata Ukrainy [Analysis of european experience in the use of tourist tax. information brief prepared by the European information and research Centre at the request of a member of the Ukrainian parliament]. Available at: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28934.pdf> (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 17.02.2026

Дата прийняття статті: 02.03.2026

Дата публікації статті: 17.03.2026